

Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀτσάλι καὶ τῆς καταλ. -ένιος. Ἡ λ. καὶ παρὰ Σομ.

1) Ὁ ἐκ χάλυβος κατεσκευασμένος, χαλύβδινος ἔνθ' ἄν.: Ἀτσαλένιο μαχαίρι-τσεκούρι κττ. Ἀξίνα-λαμαρίνα ἀτσαλένια σύνθηθ. || Ἄσμ.

Βάνει κατάρθια θρούτζινα κι ἀδέννες ἀτσαλένιες Κρήτ.

Ἄδε νὰ πὰ' παλέψωμε 'ς τοῦ βασιλεῶ τ' ἁλώνι, ἀποῦ 'χει πάτους σιδερούς καὶ γύρους ἀτσαλένιους αὐτόθ.

Ἐν σὲ φοοῦμαι, κύρ βορεῶ, ὅσον τὸ ἄν θέλῃς φύσα, ἔχω καράβιν προύντζενον, κατάρκια ἀρσαλένια

Κύπρ. Συνών. ἀτσάλινος. β) Μεταφ. ὁ ἰσχυρῶς ἀντοχῆς, δυνατός, στερεὸς σύνθηθ.: Ἀνθρωπος ἀτσαλένιος. Γυναίκα ἀτσαλένια. Κρῶσι-ὕγεια ἀτσαλένια. Μπράτσα-νεῦρα ἀτσαλένια σύνθηθ. || Γνωμ. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ 'ναι ἢ ἀτσαλένιος ἢ ἀσημένιος (ἢ πολὺ ὑγιὴς ἢ πολὺ πλούσιος) Σῦρ. || Ἄσμ.

Ποιὸς ἔχει δράτσα σίδερα καὶ πόδια ἀτσαλένια; Κρήτ.

Ἀσκήθη μάρμαρο, καρδιὰ ἀτσαλένια

Πελοπ. (Λογγ.) 2) Ὁ δυσκόλως θραυόμενος, σκληρὸς ἐπὶ ἀμυγδαλίου Σύμ. 3) Θηλ. οὐσ., ποικιλία ἀμυγδαλῆς παραγωγῆς καρπὸς μὲ πολὺ σκληρὸν κέλυφος Σύμ. Συνών. πετραμυγδαλέα.

ἀτσαλεύω Χίος κ. ἁ. — Λεξ. Δημητρ. ἀτσαλεύου Θράκ. (Ἀδριανούπ.) κ. ἁ. ἀτσαλ-λεύω Ρόδ. ἀτσαλ-λεύγω Ρόδ. Μέσ. ἀτσαλ-λεύκομαι Κύπρ.

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄτσαλος. Ἡ λ. καὶ παρὰ Δουκ. (λ. ἀτζίλιν).

1) Κάμνω τι ἄτσαλον, φέρω τι εἰς ἀταξίαν Λεξ. Δημητρ.: Ἀτσαλέψαν τὸ σπῖτι τὰ παιδιὰ. 2) Ρυπαίνω Λεξ. Δημητρ.: Ἀτσαλέψαν οἱ κόττες τὴν αὐλή. Ἡ σημ. καὶ παρὰ Δουκ.

β) Μολύνω Θράκ. (Ἀδριανούπ.) Χίος: Ἀτσαλεύω τὴ νήστεια μου (καταλύων αὐτήν) Χίος Ἀτσαλέψα τὴ Σαρακοστή αὐτόθ. Συνών. μαγαρίζω. 3) Μεταφ. ἀσχημονῶ εἴτε διὰ λόγου εἴτε διὰ χειρονομιῶν Ρόδ. 4) Μέσ. ἐπὶ γυναικός, κατέχομαι ὑπὸ τῆς ἐμμήνου καθάρσεως Κύπρ.

ἀτσάλι τό, ἀτσάλιν Δυκ. (Λιβύσσ.) ἀτσάλι κοιν. ἀτσάλε Κρήτ. ἀτσάρι Καλαβρ. (Μπόβ.) ἀτσάλ-λαϊ Ρόδ. ἀρτσάλιν Κύπρ. ἀρτσάλιν Κύπρ. ἀσ-σάλι Κάσ. ἀτσάρο Καλαβρ. (Μπόβ.) ἴσάλι Πελοπ. (Λακων.) κ. ἁ.

Ἐκ τοῦ Βενετ. *azzal*. Ἡ λ. καὶ παρὰ Δουκ.

1) Τὸ μέταλλον χάλυψ κοιν. καὶ Καλαβρ. (Μπόβ.): Μαχαίρι-τσεκούρι-ἑνὶ-ψαλίδι ἀπὸ ἀτσάλι κοιν. Ἀτσάλι τῆς βράσις ἢ Τούρκικο (τὸ κατωτέρας ποιότητος) πολλαχ. || Φρ. Γερὸς σὰν ἀτσάλι (ἐπὶ τοῦ ἔχοντος ἰσχυρὸν ὄργανισμὸν) κοιν. Θὰ φάῃ ἢ μυῖγα σίδερο καὶ τὸ κουνούπι ἀτσάλι (ἐπὶ ἐπικειμένων μεγάλων γεγονότων, οἷον: ἂν γίνῃ πόλεμος, θὰ φάῃ ἢ μυῖγα σίδερο καὶ τὸ κουνούπι ἀτσάλι, θὰ κάμωμε μὲ διασκέδασι ποῦ θὰ φάῃ ἢ μυῖγα σίδερο καὶ τὸ κουνούπι ἀτσάλι κττ.) πολλαχ. || Παροιμ. Ὅτ' ἀτσάλι τρίχα δὲν κολλάει (ὅτι συκοφαντία κατὰ ὁμολογουμένως χρηστοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι πιστευτή) Ζάκ. || Ἄσμ.

... Φέρ' μου

χίλιες ὀκάδες σίερον, χίλιες λίτρες ἀρσάλιν

τῶν νὰ σοῦ κάμω 'ναν ραβτὴν τοὺς πρωτινοὺς ἀνθρώπους Κύπρ. Συνών. ἀτσαλοσίδερο. β) Φρ. μεταφ. ἐπὶ ἀνθρώπου ἰσχυρῶς κρᾶσεως, μεγάλης δυνάμεως ἢ ἀντοχῆς κττ. κοιν.: Αὐτὸς εἶναι ἀτσάλι, οὔτε κρῦο οὔτε ζέστη λογαριάζει κοιν. Ἀτσάλε εἶν' τὰ χέρια του κι ἂν σὲ σφίξῃ, θὰ σὲ

λειώσῃ Κρήτ. Ἀτσάλι βαμμένο (ἐπὶ ὑγιεστάτου ἀνθρώπου) Κεφαλλ. || Ἐπὶ τοῦ σκληροῦ καὶ δυσεργάστου Σύμ.: Πέτρα ἀτσάλι. Τόπος ἀτσάλι. || Ἐπὶ τοῦ ἀκινήτου Κέρκ.: Φεύγει κάμμὰ βολὰ τὸ δαρτόξυλο μὲ τὴ δύναμι τὴ μεγάλη κι ἂν πετύχῃ κἀνένα, τὸν ἀφίνει ἀτσάλι 'ς τὸν τόπο. 2) Συνεκδ. τὸ κατ' ἐξοχὴν χαλύβδινον ὄργανον α) Ἡ σφῦρα τοῦ παλαιοῦ πυροβόλου ὄπλου εἰς τὸ ὁποῖον ὁ σπινθὴρ παρήγετο διὰ κρούσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ πυρίτου λίθου Κέρκ. Παξ. Πελοπ. (Ἀρκαδ. Δημητσάν. Λακων. Λάστ. Μεσσ.): Φρ. Ὅτ' ἀτσάλι ἢ 'ς τ' ἀτσάλια στέκω ἢ εἶμαι 'ς τ' ἀτσάλι (εἶμαι ἔτοιμος νὰ πυροβολήσω καὶ μεταφ. εἶμαι πρόθυμος). Γειτόνισσα μαλώνει κ' ἐγὼ 'ς τ' ἀτσάλι στέκω (ἐπὶ τῶν φιλερίδων) Δημητσάν. || Παροιμ. Φρ. Μή, γιατί χαλοῦν τ' ἀτσάλια σου! (εἰρων. πρὸς ἄνθρωπον ὅστις ἀπειλεῖ, ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ προβῇ εἰς ἔργα, ἀπὸ τῆς κυρίας σημασίας, μὴ πυροβολήσῃς διὰ νὰ μὴ χαλάσουν τὰ ἀτσάλια τοῦ ὄπλου σου!) Λακων. Συνών. ἀτσαλί 1. β) Τὸ πυροβόλον ὄπλον Σίφν. Ἡ λ. καὶ παρὰ Φωσκόλ. Φορτουν. πρᾶξ. 3, 7 (ἐκδ. ΣΞανθουδ.) «δὺο μουσκετόνια, δὺο ἀτζάλια».

γ) Χαλύβδινον ἔλασμα τὸ ὁποῖον κρουόμενον ἐπὶ πυρίτου λίθου παράγει σπινθῆρα πολλαχ. Συνών. τσακμάκι. δ) Μικρὰ χαλυβδίνη ράβδος ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀκονίζουσιν προχείρως μαχαίρια κττ. Κέρκ. ε) Χαλυβδίνη γραφίς Ἡπ. 3) Καρφίον Στερελλ. (Αἰτωλ.): Φρ. Κόβου ἀτσάλια (ριγῶ, κρυώνω πολὺ. Συνών. Φρ. κόβω καρφιά). 4) Κασσίτερος Σίφν.

ἀτσαλί τό, Κέρκ. Παξ.—Πηλ.Παπαγεωργ. Ἑλλην. Σιτηρογρ. 123.

Ἐκ τοῦ οὐσ. ἀτσάλι. Παρὰ Δουκ. τύπ. ἀτζίλιν (λ. ἀτζάλιν).

1) Ἡ σφῦρα τοῦ παλαιοῦ πυροβόλου ὄπλου Κέρκ. Παξ. Συνών. ἀτσάλι 2α. 2) Ποικιλία σίτου Πηλ.Παπαγεωργ. ἔνθ' ἄν.

ἀτσαλιά ἢ, ἀτσαλία Εὐβ. (Ὁξύλιθ. κ. ἁ.) Κορσ. ἀτσαλ-λία Εὐβ. (Κουρ). ἀτσαλιά πολλαχ. καὶ Καππ. ἀτσαλ-λιά Ρόδ. ἀτσαλγιά Ρόδ. ἀτσαλιά Καππ. (Ἀραβάν.) ἀτσαγιά Σίφν. ἀσ-σαλ-λιά Κάρπ.

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. ἄτσαλος. Οἱ τύπ. ἀτσαλγιά καὶ ἀτσαγιά διὰ τὴν ιδιωματικὴν συνίτησιν. Ἡ λ. καὶ ἐν Ἑρωτοκρ. Ε 868 (ἐκδ. ΣΞανθουδ.)

1) Ἑλλειψις τάξεως πολλαχ.: Ἡ ἀτσαλιά τοῦ δωματίου-τοῦ σπιτιοῦ κττ. Συνών. ἀκαταστασία 1, ἀταξία 1, ἀταχτία, ἀταχτοσύνη, ἀταχτωσία, ἀτσαλωσύνη 1. 2) Ἀκοσμία, ἀσχημοσύνη, ἀτασθαλία εἴτε ἐν λόγῳ εἴτε ἐν ἔργῳ πολλαχ.: Ὅπου κι ἂν βρεθῇ δὲν ἀφίνει τοῖς ἀτσαλιές του. Ὅλο ἀτσαλιές εἶναι. Ὅλο ἀτσαλιές κάνει. Αὐτὸ πῶκαμες εἶναι μεγάλη ἀτσαλιά πολλαχ. Ἐγὼ θ' ἀφήσω τὸν ἀπελέκητο καὶ τὸ χωριάτικο μου τρόπο, τὴν ἀτσαλιά μου τὴν παλαιὰ θὰ λησμονήσω ΓΒλαχογιάν. Γῦροι ἀνέμ. 107. Συνών. ἀτσαλωσύνη 2. 3) Κακία, κακοτροπία, κακεντρέχεια Θράκ. (Σαρεκκλ. κ. ἁ.): Ἡ ἀτσαλιά τ' δὲν ἔχ' ὄρια. Αὐτεῖνοῦ τῇ παιδιῷ τὴν ἀτσαλιά δὲν τὴν ξαναεῖδα. 4) Παράβασις τοῦ ἡθικοῦ νόμου, ἁμαρτία Κορσ. 5) Βδελυρία, αἰσχροτύχη Εὐβ. (Ὁξύλιθ.) 6) Λόγος αἰσχρός, βδελυρὸς, αἰσχρολογία, ἀθυροστομία Εὐβ. (Κουρ.) Ἡπ. (Ζαγόρ.) Ρόδ. κ. ἁ.: — Λεξ. Πρω. Δημητρ.: Λέγω ἀτσαλιές Λεξ. Δημητρ. Κρένουνε ἀτσαλ-λίες Κουρ. Πᾶνι πρὸς τ' ἀτσαλιές σου! (Ζαγόρ.) 7) Πᾶσα ἀκαθαροσία, ρύπος Ἡπ. Κρήτ. (Λατοῖδ.) Κύπρ. κ. ἁ.: Ἀτσαλιά πῶχει τὸ φόρεμα! Κύπρ. Γεμάτος εἶν' ὁ τόπος ἀτσαλιές Λατοῖδ. Ἡ σημ. καὶ ἐν Ἑρωτοκρ. ἔνθ' ἄν. «πιάνει κι ἀνοίγει τὴ φ'λακὴ καὶ τὸ κλειδὶν ἐκράτει, | βρίσκει τὴ βρόμους κι ἀτσαλιές κι ὅλο

πηλά γεμάτη». Συνών. *άτσαλωσύνη* 3. β) 'Η κό-
προς του ανθρώπου ή του κυνός Κρήτ. 8) Πάν το ά-
πορρίψιμον, οϊον τὰ σκύβαλα, τὰ ξιζάνια κττ. Καππ. ('Α-
ραβάν. κ. ά.) Κάμπ. Κεφαλλ. Μύκ. Ρόδ. Στερελλ. (Κλών.):
Πέτα τ'ς άτσαλιές άπ' τ' άλώψ' Κλών. 9) 'Η έμμηνος κά-
θαρσις της γυναικός Κύπρ. Συνών. ιδ. έν λ. *άτσάλεμα*.

άτσαλιάρικος επίθ. Σύμ. *άτσαλιάρ'κους* Στερελλ.
(Αίτωλ.)

'Εκ του *άτσαλιάρικο* ούδ. του επίθ. *άτσαλιάρεις*.

1) Ρυπαρός, άκάθαρτος Στερελλ. (Αίτωλ.) Συνών.
άκάθαρτος Α1, *άτσαλος* 4, *άτσιγγάνικος* 2, 'Α-
τσιγγανος 3, *βρομιάρις*, *βρόμικος*. 2) 'Επί σι-
τηρών, ό άναμεμιγμένος μετ' άπορριμμάτων, άκαθάριστος
Σύμ.: *Κλιθάριν-σ'τάριν άτσαλιάρικο*.

άτσαλιάρεις επίθ. άμάρτ. *άτσαλ-λιάρεις* Εϋβ. (Κουρ.)

'Εκ του ούς. *άτσαλι* και της καταλ. -*λιάρεις*.

'Εκεϊνος που λέγει λόγους αίσχρους, ύβριστής. Συνών.
αίσχρολόγος, *άσκημολόγος*, *άτσαλόγλωσσος* 2,
άτσαλόλογος, *άτσαλος* 5, *άτσαλόστομος*, *βρομό-*
στομος.

άτσαλίδι τό, Σίφν.

'Εκ του ούς. *άτσάλι* και της καταλ. -*ίδι*.

Πολλοί όμοιυ πυροβολισμοί: 'Ακου *άτσαλίδι!* Συνών.
τουφεκίδι.

άτσαλίζω Ζάκ. *άτσαρίτζω* Καλαβρ. (Μπόβ.)

'Εκ του ούς. *άτσάλι*.

1) Στομώνω τον σίδηρον Καλαβρ. (Μπόβ.) Συνών.
άτσαλώνω (Ι) 1. 2) Πιέζω την σκανδάλην κάμνω να
πέση ή σφύρα του όπλου χωρίς τουτο να έκπυρσοκροτήση.
παράγω διά της σφύρας σπινθήρα μόνον Ζάκ. 3) 'Απρως.
άστράπτει μακράν (χωρίς να άκούεται βροντή) Ζάκ.

άτσάλινος επίθ. πολλαχ. 'ισάλενος Νίσυρ.

'Εκ του ούς. *άτσάλι* και της καταλ. -*ινος*.

'Ο κατεσκευασμένος από *άτσάλι*, χαλύβδινος ένθ' άν.:
'Ασμ.

'Εχω κι *αντέννες* μπρούντζινες κι *άτσάλινα* κατάρτια
άγν. τόπ.

*Δε σε φοοῦμαι, κῆρ βορεά, φνσήξης δὲ φνσήξης,
γιατ' ἔχω ἀντέννες σύρματα καὶ 'τσάλινα κατάρτια*

Νίσυρ. Συνών. *άτσαλένιος* 1.

άτσαλίδος ό, Κύπρ.

'Εκ του ούς. *άτσαλι* και της καταλ. -*ος* καθως και
κάστανο-καστανός, *μέλισσα-μελισσός* κττ.

Είδος κοχλίου, λεϊμαξ (ώνομάσθη οὔτω διά τὸ γλοιώ-
δες ὑγρὸν τὸ ὁποῖον ἐκχύνει).

άτσαλόγλωσσα ή, Ζάκ. κ.ά.

'Εκ του επίθ. *άτσαλος* και του ούς. *γλωσσα*.

Θρασεϊα, ύβριστική γλωσσα, χαρακτηριστικὸν ανθρώ-
που θρασέος, δηκτικοῦ και άθυροστόμου. Συνών. *ά-*
σκημόγλωσσα.

άτσαλογλωσσά ή, Σίφν. κ.ά.

'Εκ του επίθ. *άτσαλόγλωσσος*.

'Ατσαλοκουβέντα, ό ιδ., ένθ' άν.: 'Η *άτσαλογλωσ-*
σιά του ήγήνηκε άφορμή γι' αυτά τὰ κακά Σίφν.

άτσαλόγλωσσος επίθ. Εϋβ. (Κάρυστ.) Ζάκ. Θήρ.

'Ικαρ. Κρήτ. ('Εμπαρ. Σφακ. κ.ά.) Κύθηρ. Κύπρ. Μήλ. Πε-
λοπν. (Κορινθ. Μάν.) Σίφν. Χίος κ.ά. *άτσαλόγλωσσους*
Λέσβ. Σάμ. *άτσαλ-λόγλωσ-σος* Κύπρ. *άτσαλ-λ'όγλωσ-σος*
Ρόδ.

'Εκ του επίθ. *άτσαλος* και του ούς. *γλωσσα*.

1) 'Ο κακήν γλώσαν έχων, ό μη προσέχων εις τούς
λόγους του, αυθάδης ένθ' άν.: *Πάψε, άτσαλόγλωσσε, ένα λόγο*
λέω γὼ καὶ δέκα σὺ! Πελοπν. (Κορινθ.) 2) 'Ατσαλιάρ-
εις, ό ιδ., ένθ' άν.: *Εἶναι ἕνας άτσαλόγλωσσος άποῦ, θέ μιν,*
φύλαγε! Κρήτ. *Εὐτὸς εἶναι φιλότιμος ἄνθρωπος, ἀλλὰ τί νὰ*
βγάλῃς ποῦ εἶναι άτσαλόγλωσσος; Νάξ. (Γαλανᾷδ.)

άτσαλόδετος επίθ. Λεξ. Δημητρ.

'Εκ του ούς. *άτσάλι* και του ρ. *δένω*.

Μεταφ. Ισχυρός, δυνατός. Συνών. *άτσαλόκορμος*.

άτσαλοδούλης ό, Λευκ. Πελοπν. (Κορινθ.)

'Εκ του επίθ. *άτσαλος* και του ρ. *δουλεύω*.

'Ο μη προσέχων εις την εργασία του, ό έλλιπῶς ή
κακῶς έκτελῶν την εργασία του ένθ' άν.: *Αὐτὸς εἶν' ά-*
τσαλοδούλης, δὲν τὸν θέλω 'ς τὴ δουλειά μιν Λευκ. 'Ατσαλο-
δούληδες δὲ θέλω 'ς τὴν ἀργατεία μιν Κόρινθ.

άτσαλόκορμος επίθ. Λεξ. Δημητρ.

'Εκ των ούς. *άτσάλι* και *κορμί*.

'Ατσαλόδετος, ό ιδ.: 'Ατσαλόκορμοι λεβέντες.

άτσαλοκουβέντα ή, πολλαχ. *άτσαλοκουβέδα* Κεφαλλ.

'Εκ του επίθ. *άτσαλος* και του ούς. *κουβέντα*.

Κακός λόγος, αίσχρολογία. Συνών. *άσκημολογία*,
άσκημόλογο, *άτσαλογλωσσιά*, *βρομόλογο*, *κα-*
κογλωσσιά, *κακόλογο*, *παλαιοκουβέντα*, *πα-*
λαιόλογο.

άτσαλολαμαρίνα ή, Ναύστ.

'Εκ των ούς. *άτσάλι* και *λαμαρίνα*.

Λαμαρίνα από άτσάλι, έλασμα χάλυβος.

άτσαλόλογος επίθ. πολλαχ.

'Εκ των ούς. *άτσαλι* και *λόγος*.

'Ατσαλιάρεις, ό ιδ.

άτσαλόπεννα ή, 'Ιθάκ.

'Εκ των ούς. *άτσάλι* και *πέννα*.

Κονδυλοφόρος: *Πῆρα άτσαλόπεννα με τὸ άτσαλοπεννί της*.

άτσαλοπεννί τό, 'Ιθάκ.

'Εκ του ούς. *άτσαλόπεννα* κατά τύπ. υποκορ.

Μεταλλίνη γραφίς, πέννα.

άτσαλόπετρα ή, Ζάκ. Θήρ. Κρήτ. Πελοπν. ('Αρκαδ.

Λακων.) κ.ά.

'Εκ των ούς. *άτσάλι* και *πέτρα*.

Πέτρα κατάλληλος διά τὸ άτσάλι του πυροβόλου όπλου,
ό πυρίτης λίθος, ποικιλία του χαλαζίου: «Τὸ στρατόπεδον
πάσχει τὰ μέγιστα τροφῶν, πολεμεφοδίων καθὼς και από
άτσαλόπειρες και χαρτί διά φισέκια» Αρχ. Ρώμα 2, 269.
«Από μπαρουτόβολον καθὼς και από *άτσαλόπετρα*» Α'Α-
ναργ. Σπετσιωτ. 178. || Παροιμ. *Τὸν ἔδειρε με τὴν άτσαλό-*
πετρα (ἐπὶ τῶν τοκογλύφων) Πελοπν. (Λακων.) || 'Ασμ.

Μὰ τρεῖς βολὲς τὸ τρανίξα, μὰ καὶ τοῖς τρεῖς δὲν πιάνει,
ἔπεσε ἡ άτσαλόπετρα με τὸ καλαμπαλίκι

(*καλαμπαλίκι* = ἴσως ἐξάρτημά τι του πυροβόλου όπλου)
Λακων. Συνών. ιδ. έν λ. *άτσαχας* 1.

άτσαλόπροκα ή, άμάρτ. *άτσαλόδροκα* Κρήτ. (Σητ.)

'Εκ των ούς. *άτσάλι* και *πρόκα*.

Πληθ., καρφία ειδικά προσηλούμενα εις τὸ πέλμα των
υποδημάτων: *Βάνω άτσαλόδροκες 'ς τὰ στιβάγια*.

άτσαλός επίθ. *άσαλος* Μύκ. *άσ-σαλος* Λεξ. Πρω.

άσ-σαλ-λος Κάμπ. *άτσαλος* κοιν. και Καππ. (Σινασσ. κ.ά.)
Πόντ. (Κοτύωρ. Οίν. Σινώπ. Τραπ. Χαλδ.) *άτσαλος* Μέ-

